

RESSENYA A ENRIC PUJOL (ED.) & ÒSCAR JANÉ (EST.), *ANTOLOGIA DE MEMÒRIES I DIETARIS PERSONALS CATALANS SOBRE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ*, BARCELONA, INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 2014, 286 pp. ISBN: 978-84-9965-221-4

REVIEW TO ENRIC PUJOL (ED.) & ÒSCAR JANÉ (EST.), *ANTOLOGIA DE MEMÒRIES I DIETARIS PERSONALS CATALANS SOBRE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ*, BARCELONA, INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, 2014, 286 pp. ISBN: 978-84-9965-221-4

ADRIÀ CASES IBÁÑEZ

ADRIACASES@GMAIL.COM

Grup de Recerca *Manuscrits*

Universitat Autònoma de Barcelona

En l'àmbit dels antics territoris de la Corona d'Aragó, no hi ha dubte que des d'uns anys ençà l'estudi sobre la literatura d'àmbit privat a l'època moderna –també etiquetada com a escriptura memorialística, dietaris, llibres de família, o més genèricament com a *egodocuments*– està vivint un moment de puixança. La convergència múltiple d'iniciatives d'investigadors particulars, de centres de recerca comarcals i de departaments universitaris, ha permès que aquest nou instrument irrompi amb força en la recerca històrica i filològica, i en menor mesura, en l'antropologia. Bona mostra en fou la consecució d'un congrés d'abast internacional celebrat a Barcelona a la tardor de 2011 («Construcció i projecció de la memòria personal a l'època moderna»)¹. En el simposi es va posar

¹ Vegeu part dels resultats obtinguts en aquest congrés a Òscar Jané, Eulàlia Miralles i Ignasi Fernández (eds.): *Memòria personal: una altra manera de llegir la història*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2013. Emplacem el lector a consultar el portal digital que recull també bona mostra dels *egodocuments* analitzats en els darrers anys (www.memoria-personal.eu).

en context la producció literària privada en llengua catalana –sobretot del Principat– en relació a altres territoris del sud d'Europa, com Itàlia i França (essencialment la part occitana).

D'entre els objectius del congrés, cal subratllar el fet de posar en valor tot el bagatge d'escriptura dietarística i memorialística catalana al llarg dels segles XVI-XVIII, on els documents analitzats «ens revelen una història personal, subjectiva, que és clarament fruit d'unes vivències individuals i col·lectives», una «història que ens cal per confirmar fets i detalls». I és precisament la seva subjectivitat, com reconeix l'estudi introductor de l'obra realitzat per Òscar Jané, el que li confereix un alt interès.

En el marc de la commemoració del Tricentenari realitzada a Catalunya el 2014, l'obra editada per Enric Pujol se centra en la recopilació dels *egodocuments* més singulars escrits per autors majoritàriament catalans que giren al voltant de la guerra de Successió (1702-1715). L'obra està organitzada en quinze capítols temàtics que segueixen un fil cronològic. En primer terme s'inclouen fragments dels anys precedents a la contesa dinàstica (1687-1700), per avançar cap a la coronació del duc d'Anjou com a Felip V i les subsegüents Corts amb els estaments catalans. A continuació es perfilen els bàndols que protagonitzaran la guerra, i entre els capítols cinquè i onzè, s'entra de ple en el procés bèl·lic: la revolta vigatana del Principat i l'aixecament del regne de València; el setge aliat de Barcelona de 1705; la coronació de Carles III, l'arxiduc, i la celebració de noves Corts amb Catalunya; la contraofensiva borbònica fracassada sobre Barcelona i la consegüent empena austriacista; les derrotes aliades de 1707, des dels camps d'Almansa fins a la caiguda de Lleida; el casament de Carles III i l'evolució del front, enrocant a les Terres de Ponent; i per últim, els esdeveniments internacionals i els seus efectes al Principat (1711-1713). Els capítols dotzè i tretzè giren al voltant de la resistència catalana de 1713-1714, amb especial dedicació als mesos del setge borbònic sobre Barcelona. Els darrers dos capítols de l'obra s'endinsen en la postguerra, marcada per la repressió i la resistència armada que va produir-se en el marc de la guerra de la Quàdruple Aliança (1718-1720).

Cada capítol segueix el mateix patró, ja que està organitzat en base a dues parts. D'una banda, es realitza una breu contextualització històrica dels fets a comentar, i tot seguit es presenten els textos transcrits. La segona part de cada capítol el formen fragments d'*egodocuments que tracten* la temàtica seleccionada. Aquest darrer apartat, de més extensió, esdevé el més interessant perquè l'editor ha realitzat una tria qualitativament elevada. Cal remarcar que cada fragment compta amb un breu titular entre parèntesi. Si bé aquesta acció és una iniciativa dels impulsors de l'obra, esdevé de gran utilitat per guiar al lector.

Des del nostre punt de vista, un dels encerts de l'antologia són els textos seleccionats, ja que són de diversa naturalesa. En cada capítol hom troba escrits privats d'un mateix fet històric que tant provenen d'autors adscrits al cercle de poder –de tall més erudit–, com de membres de la menestralia i la ruralia interior (pagesos); o escrits realitzats per autors filoborbònics o proaustriacistes (cal dir que el testimoniatge austriacista és majoritari, atesa la voluntat del llibre en recopilar textos realitzats per autors majoritàriament catalans, més proclius al bàndol carolí).

Si seguim l'anàlisi que realitza Òscar Jané, la voluntat en la tria dels dietaris i les memòries personals s'ha dut a terme a partir d'una «definició força ampla del concepte». Així, hi trobem dietaris institucionals com el *Manual de Novells Arxibis* o *Dietari de l'Antich Consell Barceloní*, el *Llibre de les Solemnitats de*

Barcelona, i el *Dietari de la Generalitat*, que atorguen un contrast evident al relat d'altres textos més individuals. El protoperiodisme també té cabuda en l'antologia, a través de la *Gazeta de Barcelona*, o la *Relación Diaria del Sitio de Barcelona, capital del Principado de Cataluña*. Els escrits que són estrictament d'àmbit privat, menys coneguts i amb unes enormes potencialitats per a la investigació, també tenen una naturalesa diversa. Des de personatges erudits i amb càrrecs en l'administració local, com Manuel Mas i Soldevila, Honorat de Pallejà o el propi Rafael Casanova; fins escriptures fetes al si del món rural, carregades de subjectivitat, on els fets històrics narrats apareixen al costat de la comptabilitat domèstica o de les efemèrides familiars. L'edició de les memòries del pagès Sebastià Casanovas el 1978, a càrrec de Mercè Anglada, fou pionera. A continuació el succeïren molts més, enriquint el relat vivencial del conflicte, en alguns casos, sofert en ple front de lluita: Francesc Anglada, Fèlix Domènech, Isidre Planes, Aleix Claramunt, Francesc Gelat, Salvador Perai, Joan Puigcercós, Jaume Avellà, Francesc Bellsollell, Aleix Ribalta, entre d'altres, apareixen a l'antologia.

Menció a part es mereix la inclusió de dues obres cabdals de la historiografia catalana moderna, com són els *Anales de Cataluña*, de Narcís Feliu de la Peña, i especialment les *Narraciones Históricas desde el año 1700 hasta 1725*, escrites per Francesc de Castellví. Ambdós treballs han estat considerats, pels impulsors de l'antologia, com a memòries personals del conflicte, fossin escrites durant la disputa o immediatament després. En el cas de les *Narraciones Históricas*, la seva presència en l'obra que ressenyem destaca per damunt dels altres textos, sobretot per al període 1700-1714. Nogensmenys, ens trobem davant d'un treball únic, ple de matisos i d'informacions detallades. Qualsevol lector que s'apropi a aquesta crònica pot comprovar el treball ingent de documentació que Francesc de Castellví va annexar als seus volums, unes fonts variades essencials per assolir el nivell de concreció abans esmentat. En les *Narracions Históricas* hom hi pot trobar dades de tall diplomàtic (acords, convenis, tractats); de caràcter institucional (decrets, correspondència dels Tres Comuns, dels monarques i prohoms de la Cort, dels consells locals); i militars (capitulacions, comptes de veedories, correspondència del generalat i altres oficials, entre d'altres). Un bon exemple és, precisament, la carta privada de Rafael Casanova que també s'inclou en l'antologia, de la qual en tenim coneixement gràcies a la transcripció feta pel propi Francesc de Castellví.

Els textos escollits són en català i en castellà, atès que cada autor emprava una llengua o l'altra depenent de l'origen social; alhora que la voluntat de difusió en condicionava el seu ús. Si bé podem veure com el català és predominant en les escriptures –si se'ns permet l'expressió– més privades (com els dietaris), les obres de caràcter general com les memòries de Francesc de Castellví i Narcís Feliu de la Peña estan escrites en castellà.

L'edició impulsada per Enric Pujol amb col·laboració d'Òscar Jané pot convertir-se en una eina molt útil per aquells estudiosos de la guerra de Successió, sobretot pel que fa a Catalunya. Disposar de testimonis en primera persona en un mateix volum permet conèixer de manera àgil l'impacte ocasionat per la guerra en diversos segments de la societat. El contrast entre algunes escriptures és notable, i aquest es un dels grans valors de l'antologia. Alguns episodis històrics són relatats amb

fredor per part de dietaris institucionals, que xoquen amb les escriptures de la ruralia, sovint, més punyents i directes. Un fragment de Joan Puigcercós, pagès de Borredà, encara avui ens traspua la duresa viscuda pels coetanis d'aquells esdeveniments, unes línies que ens evoquen cap a la supervivència:

se passa per la terra grans treballs tants que no poden comprendre usantse los majors castich se poden pensar com se troba vuÿ cremat grant part de Catalunya en est termini de temps que tinch [...] que entra tropes reals y los voluntaris estam la terra ab continua aficció a tal extrem que los uns quasi no podien valer als altres. Deu nos guarde mes a tals treballs (p. 231).